

Postume muziekexploitatie

Muziekrechten na de dood

tekst: Bjorn Schipper illustratie: Robert Swart

Nooit gedacht dat een tatoeage van de Amerikaanse artiest Anderson.Paak aanleiding zou zijn tot het schrijven van dit essay voor *Muziekwereld* over muziekrechten, erfgenamen van muzikanten en artiesten en het postuum uitbrengen van muziek.

Vorige maand werd bekend dat Anderson.Paak op de binnenkant van zijn onderarm een nieuwe tatoeage had laten zetten. Op zich niet echt bijzonder nieuws aangezien hij zijn lichaam al met meerdere tatoeages had versierd. De inhoud van deze nieuwe tatoeage maakt het echter wel heel bijzonder. Anderson.Paak maakt met zijn nieuwe tatoeage duidelijk dat hij niet wenst dat zijn nabestaanden en erfgenamen na zijn overlijden nog (demo)muziek van hem zullen (laten) uitbrengen die tijdens zijn leven niet is uitgekomen. De tekst van zijn nieuwe tatoeage luidt als volgt:

“WHEN I’M GONE. PLEASE DON’T RELEASE ANY POSTHUMOUS ALBUMS OR SONGS WITH MY NAME ATTACHED. THOSE WERE JUST DEMOS AND NEVER INTENDED TO BE HEARD BY THE PUBLIC.”

Klare taal van Anderson.Paak. Nog niet eerder uitgebrachte demo’s van zijn muziek – in de vorm van demo’s van opnamen en/of demo’s van manuscripten van liedjes – mogen na zijn dood niet uitgebracht worden. De demo’s zijn immers niet bedoeld om aan het publiek ten gehore te brengen. Het zijn niet voor niets demo’s. Een wilsverklaring van een artiest in de vorm van een unieke tatoeage. Hoe zit het nu precies met auteursrechten op muziekwerken en naburige rechten

op muziekopnamen na het overlijden van de betrokken muzikant en/of uitvoerende artiest?

Auteursrechten na de dood: erfopvolging

Het auteursrecht kent een beschermingsduur tot 70 jaar na de dood van de maker, te rekenen vanaf de eerste januari volgend op het sterfjaar van de maker. Dit is geregeld in artikel 37 lid 1 Auteurswet (Aw). Indien sprake is van een gemeenschappelijk auteursrecht van verschillende makers – twee componisten schrijven samen de muziek van één liedje – begint deze termijn van 70 jaar te lopen op de eerste januari volgend op het sterfjaar van de langstlevende maker (artikel 37 lid 2 Aw). Daarnaast kent de Auteurswet voor muziekwerken die bestaan uit een compositie en een tekst en waarbij de componist en de tekstdschrijver verschillende personen zijn, een vergelijkbare regeling waarbij de dood van de langstlevende muzikant bepalend is voor aanvang van deze termijn (artikel 40a Aw).

Auteursrechten zijn vatbaar voor erfopvolging (artikel 2 lid 1 Aw). Het gaat hier om de exclusieve auteursrechtelijke exploitatierechten: het recht op openbaarmaking en het recht op verveelvoudiging (reproductie) van een werk. Voor persoonlijkheidsrechten geldt een ander regime (zie hierna). Dat betekent dat bij overlijden van een componist en/of tekstdschrijver zijn of

haar muzikantenrechten over kunnen gaan op de eventuele erfgenamen. Deze erfopvolging onder algemene titel leidt in beginsel vanzelf tot overdracht van auteursrechten aan de erfgenamen; anders dan voor gewone overdracht van auteursrechten is geen nadere akte – een ondertekend schriftelijk document gericht op het bewijs van overdracht en levering van auteursrechten – als bedoeld in artikel 2 lid 3 Aw nodig. In het geval er na overlijden van de muzikant geen langer levende echtgenoot of geregistreerde partner (meer) is, kunnen de auteursrechten op de muziekwerken alleen gezamenlijk door de erfgenamen worden uitgeoefend. Zij vormen dan met elkaar een gemeenschap en zijn ieder deelgenoot van die gemeenschap en als zodanig

gerechtigd tot de auteursrechten¹. De handhaving van auteursrechten is wel op individuele basis mogelijk door een of meerdere erfgenamen, bijvoorbeeld in het geval van auteursrechtinbreuk.

De gezamenlijkheid van uitoefening van auteursrechten door erfgenamen-deelgenoten kan problematisch zijn als niet alle erfgenamen met elkaar op één lijn zitten. Met name als het gaat om nog niet eerder uitgebrachte werken van de inmiddels overleden muzikant. De demo’s die op zolder worden gevonden en waarvan de ene erfgenaam meent commercieel goud in handen te hebben en de andere erfgenaam juist meent de niet-openbaarheid van niet eerder uitgebracht werk

te moeten blijven respecteren. Deze erfgenamen kunnen elkaar blokkeren in de uitvoering van hun plannen met de zolderdemo's.

Als er na overlijden van de muzikant wel een langer levende echtgenoot of geregistreerde partner bestaat, geldt dat als deze echtgenoot of partner niet van tafel en bed gescheiden van de overleden muzikant leefde, deze persoon de auteursrechten van rechtswege van de overledene verkrijgt. De eventuele kinderen krijgen vervolgens ieder een geldvordering ten laste van de langstlevende echtgenoot of partner, gelijk aan de waarde van zijn of haar erfdeel. De langstlevende echtgenoot heeft als gevolg van deze erfopvolging volledige beschikkingsbevoegdheid over de verkregen auteursrechten van de overleden muzikant. Anders dan de hiervoor genoemde gemeenschap kan deze echtgenoot of partner aldus wel zelfstandig schakelen als het gaat om de uitoefening van de auteursrechten².

Auteursrechtelijke persoonlijkheidsrechten na de dood: testament of codicil

In tegenstelling tot de hiervoor genoemde auteursrechten gaan de persoonlijkheidsrechten of morele rechten van een overleden muzikant niet bij erfopvolging over op erfgenamen. Deze persoonlijkheidsrechten houden sterk verband met de persoon van de maker en zijn wettelijk geregeld in artikel 25 lid 1 a t/m d Aw. Persoonlijkheidsrechten vervallen tegelijk met het verval van de auteursrechten, te weten 70 jaar na het overlijden van de muzikant. Persoonlijkheidsrechten zien onder meer toe op het recht op naamsvermelding (credits) en het recht zich in redelijkheid te kunnen verzetten tegen een misvorming, verminking of andere aantasting van het werk die de reputatie van de maker zou kunnen schaden. Zo kwamen de erfgenamen van de Duitse componist Carl Orff in 1992 met behulp van de persoonlijkheidsrechten van de in 1982 overleden componist met succes op tegen exploitatie van de track *O Fortuna* van Apotheosis, een houseversie van het oorspronkelijke werk *O Fortuna* uit *Carmina Burana* van Orff. De rechter oordeelde dat het enerzijds weglaten van originele muzikale elementen

van Orff en het anderzijds toevoegen van disoritmie en paardengehinnik tot gevolg hadden dat sprake was van muzikale verminking en daarmee aantasting van persoonlijkheidsrechten³.

De persoonlijkheidsrechten van artikel 25 lid 1 a t/m d Aw vervallen van rechtswege bij het overlijden van de muzikant. Er is alleen een uitzondering als de muzikant bij leven expliciet iemand aanwijst die deze persoonlijkheidsrechten mag uitoefenen. Omdat deze persoonlijkheidsrechten aldus niet onder algemene titel bij erfopvolging overgaan op erfgenamen, dient de muzikant bij leven een testament of codicil⁴ op te (laten) stellen waarin een of meerdere personen of een instelling (zoals bijvoorbeeld een stichting) worden aangewezen op grond waarvan deze persoonlijkheidsrechten na het overlijden van de muzikant kunnen worden uitgeoefend⁵.

De bevoegdheid tot het postuum aanbrengen van wijzigingen in bestaand werk van de muzikant kan overigens pas aan de orde zijn als in redelijkheid aannemelijk is (geworden) dat de muzikant bij leven deze wijzigingen zou hebben goedgekeurd⁶.

Naburige rechten na de dood: erfopvolging

Naburige rechten op fonogrammen (geluidsopnamen) en daarin vastgelegde uitvoeringen van artiesten kennen een beschermingsduur van 70 jaar, te rekenen vanaf de eerste januari volgend op het jaar waarin de betrokken vervaardiging van het fonogram en de daarin vastgelegde uitvoering heeft plaatsgehad. Alternatief startpunt van de beschermingstermijn van naburige rechten kan zijn het moment waarop het fonogram en de daarin vastgelegde uitvoering binnen de hiervoor genoemde initiële beschermingstermijn voor het eerst op rechtmatige wijze in het verkeer worden gebracht of openbaar worden gemaakt. De termijn gaat dan pas vanaf die eerste release of openbaarmaking lopen. Dit biedt de mogelijkheid om van oude geluidsopnamen nieuwe afgeleide fonogrammen te maken op grond waarvan weer een nieuwe beschermingstermijn van 70 jaar gaat lopen⁷.

Gelijk auteursrechten gaan ook naburige rechten – dat wil zeggen de nabuurrechtelijke exploitatierechten – onder algemene titel over bij erfopvolging.

Nabuurrechtelijke persoonlijkheidsrechten na de dood: testament of codicil

Op grond van het naburige recht kan uitsluitend de uitvoerende kunstenaar aanspraak maken op persoonlijkheidsrechten. Deze rechten zijn geregeld in artikel 5 lid 1 Wet naburige rechten (Wnr) en vervallen tegelijk met de naburige rechten. De producent van fonogrammen komt wettelijk géén aanspraak toe uit hoofde van persoonlijkheidsrechten.

Artikel 5 lid 2 Wnr regelt dat de persoonlijkheidsrechten van de artiest bij uiterste wilsbeschikking toe kunnen komen aan de door de artiest bij leven aangewezen persoon, personen of instelling. Dat betekent dat ook de artiest bij leven een testament of codicil zal moeten (laten) opstellen indien het wenselijk is dat na overlijden iets of iemand zijn of haar persoonlijkheidsrechten zal uitoefenen. In zo'n testament of codicil moet uitdrukkelijk met het oog op uitoefening van deze persoonlijkheidsrechten iets of iemand aangewezen worden. De bevoegdheid tot het achteraf wijzigen van een uitvoering wordt overigens wettelijk niet aan een uitvoerende artiest verleend; bij testament of codicil aangewezenen hebben daarmee

postuum evenmin de bevoegdheid tot het wijzigen van een uitvoering⁸.

Anderson.Paak

Terug naar de tatoeage van Anderson.Paak. De tekst op zijn arm zou gezien kunnen worden als wilsverklaring in de richting van zijn latere erfgenamen en/of personen of een instelling die zijn persoonlijkheidsrechten gaat uitoefenen. Anderson.Paak verzet zich nu bij leven al tegen het postuum uitbrengen en/of wijzigen van zijn muzikdemo's. Vraag is daarbij wel wie op dit moment over de muziekrechten van Anderson.Paak beschikt, inclusief zijn demo's. Afhankelijk van de door hem met labels en/of muziekuitgevers gesloten exploitatiecontracten zouden die 'demorechten' wel eens bij een label en/of muziekuitgever kunnen liggen. Vraag is dan of zij zich later – postuum – iets zullen moeten aantrekken van deze tekst op de arm van Anderson.Paak.

Mijn advies aan nog levende muzikanten en artiesten is: regel de postume omgang met de muzikale nalatenschap en daaraan verbonden muziekrechten bij leven en zet speciale wensen en afspraken tijdig en goed op papier. Dat kan een heleboel postume narigheid tussen (mogelijke) erfgenamen en exploitanten voorkomen⁹.

Bjorn Schipper is advocaat en oprichter van Schipper Legal in Amsterdam.

1. Zie Spoor, Verkade & Visser, *Auteursrecht*, p. 514, 4e druk, Wolters Kluwer, 2019.
2. Zie Spoor, Verkade & Visser, *Auteursrecht*, p. 515, 4e druk, Wolters Kluwer, 2019.
3. V.zr. Rb. Amsterdam, 24 februari 1992, IER 1992/38 (Carmina Burana/O Fortuna).
4. Recent heeft de Nederlandse rechter geoordeeld dat het genoemde aanwijzingsvereiste in de vorm van een testament of codicil in strijd is met het formaliteitsverbod van artikel 5 lid 2 Berner Conventie (BC) met als gevolg dat de erfgenamen in kwestie konden optreden tegen een inbreuk op persoonlijkheidsrechten; Rb. Amsterdam 14 juli 2021, IEF 20100 (Prosadis/De Efteling).
5. Zie Spoor, Verkade & Visser, *Auteursrecht*, p. 445-446, 4e druk, Wolters Kluwer, 2019.
6. Zie Gielen e.a., *Kort begrip van het intellectuele eigendomsrecht*, p. 538, 12e druk, Wolters Kluwer, 2017.
7. Zie Visser, *T&C Intellectuele eigendom, aantekening 2 en 3 bij artikel 12 lid 2 en 3 Wnr*, p. 214-215, 6e druk, Wolters Kluwer, 2019.
8. Zie Visser, *T&C Intellectuele eigendom, aantekening 3 bij artikel 5 Wnr*, p. 198-199, 6e druk, Wolters Kluwer, 2019.
9. Muzikale nalatenschappen kunnen aanleiding geven tot hevige familieconflicten. Denk aan de familie van liedjesschrijver Johnny Hoes: V.zr. Amsterdam 8 april 2004, AMI 2004, p. 193 (Hoes/Hoes) en Rb. Roermond 7 maart 2007, LJN: BA7784 (Hoes/Hoes)